

Croatian Intangible Cultural Heritage on UNESCO Lists

Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-ovim listama

Croatian Intangible Cultural Heritage on UNESCO Lists
Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-ovim listama

For a number of years now and especially since the ratification of the UNESCO Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage in 2005, the Republic of Croatia has been implementing intense activities of valorisation, keeping inventory, documentation and promotion of intangible cultural heritage. As the central implementation body of the 2003 Convention, until 2018 the Ministry of Culture of the Republic of Croatia has inscribed over 160 intangible cultural goods in the Cultural Property Register of the Republic of Croatia, out of which 17 have been inscribed on three UNESCO lists of the Intangible Cultural Heritage of Humanity: the *Representative List of the Intangible Heritage of Humanity* (15 goods), the *List of Intangible Heritage in Need of Urgent Safeguarding* (1 good) and the *Register of the Intangible Heritage Best Safeguarding Practices* (1 good). These impressive figures are a result of the successful cooperation of the Ministry of Culture, its professional services within the Directorate for the Protection of Cultural Heritage and the Service for UNESCO, with the Croatian Commission for UNESCO, the Commission for Intangible Heritage, experts from various scientific institutions and holders of these traditions.

In an effort to engage different sectors and all levels of the society as a whole in various activities of planning and implementation of the protection measures, the preservation of the intangible cultural heritage in Croatia is carried out systematically, with an active participation of local communities and relevant stakeholders. Every year, through public calls, the Ministry of Culture supports a number of activities ensuring long-term inclusion of intangible heritage in formal and non-formal education, development projects, an adequate supply of traditional products on the market, various research and documentation activity, sustainable development planning, development of creative approaches to heritage, etc.

International cooperation in the field of intangible heritage includes the exchange of experiences and knowledge with neighbouring countries and wider, thus, the Republic of Croatia has been active in the UNESCO's Category 2 Regional Centre for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage in South-Eastern Europe in Sofia since its very establishment. By participating in international projects such as multinational nominations for the UNESCO lists and various projects supported by European funds, as well as by participating in seminars and conferences, in addition to exchanging of experiences, the work on the preservation of intangible heritage in general is being improved.

Some of the guidelines the Republic of Croatia is guided by in conducting activities of the intangible heritage preservation are long lasting results, quality planning, local heritage management, international, European and cross-border cooperation. Special attention is also given to the intangible heritage of minorities in Croatia, as well as to the fair representation of various vulnerable groups in the local community. As some of the objectives of the UNESCO 2003 Convention are to raise public awareness of the value and frailty of the intangible heritage, which is exposed to a number of different socio-historical influences leading to its disappearing, an exhibition such as this one, presenting the intangible cultural heritage of Croatia on the UNESCO lists, is a very valuable contribution to the preservation of intangible cultural heritage.

Minister of Culture
Nina Obuljen Koržinek

Republika Hrvatska dugi niz godina, a posebno od ratifikacije UNESCO-ove Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine 2005. godine, intenzivno provodi aktivnosti valorizacije, popisivanja, dokumentiranja i promidžbe nematerijalne kulturne baštine. Kao središnje tijelo za provođenje Konvencije iz 2003. godine, Ministarstvo kulture do 2018. godine upisalo je više od 160 nematerijalnih kulturnih dobara u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, od kojih je 17 upisano na tri UNESCO-ova popisa nematerijalne kulturne baštine čovječanstva: *Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva* (15 dobara), *Popis nematerijalne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita* (1 dobro) i *Registar najboljih praksi očuvanja nematerijalne baštine* (1 dobro). Taj je uspjeh rezultat suradnje Ministarstva kulture, njegovih stručnih službi Uprave za zaštitu kulturne baštine i Službe za UNESCO, Hrvatskoga povjerenstva za UNESCO, Povjerenstva za nematerijalnu baštinu te stručnjaka iz različitih znanstvenih institucija s nositeljima tih tradicija.

Očuvanje nematerijalne kulturne baštine u Hrvatskoj provodi se sustavno, u nastojanju da se u različite aktivnosti uključe različiti sektori i sve razine društva u cjelini, uz aktivno sudjelovanje lokalne zajednice i nositelja u planiranju i provođenju mjera zaštite. Svake godine Ministarstvo kulture putem javnih poziva podupire brojne aktivnosti osiguravajući dugotrajno uključanje nematerijalne baštine u formalnu i neformalnu edukaciju, razvojne projekte, adekvatnu ponudu tradicijskih proizvoda na tržištu, različita istraživanja i dokumentiranje, planiranje održivoga razvoja, razvijanje kreativnih pristupa baštini i drugo.

Međunarodna suradnja na području nematerijalne baštine obuhvaća razmjenu iskustva i znanja sa susjednim zemljama i šire pa je tako Republika Hrvatska aktivna u UNESCO-ovu Centru II. kategorije za nematerijalnu kulturnu baštinu Jugoistočne Europe u Sofiji od samoga njegovog osnutka. Sudjelovanjem u međunarodnim projektima poput višenacionalnih nominacija za UNESCO-ove popise i različitim projektima koji se podupiru putem europskih fondova kao i na seminarima i konferencijama, osim razmjene iskustava, unapređuje se i rad na očuvanju nematerijalne baštine općenito.

Dugotrajnost rezultata, kvalitetno planiranje, lokalno upravljanje baštinom, međunarodna, europska i prekogranična suradnja neke su od smjernica kojima se Republika Hrvatska vodi prilikom provođenja aktivnosti očuvanja nematerijalne baštine. Posebna je pozornost posvećena i nematerijalnoj baštini manjina u Hrvatskoj kao i pravednoj zastupljenosti različitih ugroženih skupina u lokalnoj zajednici. Kako su neki od ciljeva UNESCO-ove Konvencije iz 2003. godine osvještavanje javnosti o vrijednosti i krhkosti nematerijalne baštine koja je izložena brojnim različitim društveno-povijesnim utjecajima što dovode do njezina nestajanja, izložba poput ove na kojoj se predstavljaju nematerijalna kulturna dobra iz Hrvatske na UNESCO-ovim popisima vrlo je vrijedan doprinos na području očuvanja nematerijalne kulturne baštine.

Ministrica kulture
dr. sc. Nina Obuljen Koržinek

Introduction

Living tradition, knowledge, skills, creativity, beauty, diversity, continuity, handing down from generation to generation, pride, a feeling of identity, respect, inclusiveness, the permeation and inseparability of tangible and intangible culture, understanding, community, dialogue, communication with others, with nature and the universe and, above all, love – for without love and enthusiasm all the messages and meanings embodied deep within the complex phenomena of intangible cultural heritage would be superficial and less comprehensive. By recognising and emphasising our intangible cultural heritage, we encourage positive feelings in a particular sphere towards family life, the community, our culture and nation. By understanding and highlighting the creativity of our own community, we understand better the creativity of others and the richness of diversity, which is a prerequisite for intercultural respect and dialogue.

With this internationally acknowledge selection of its intangible cultural heritage, Croatia has affirmed itself as a small country with creative people, culture and natural wealth. This description of various cultural traditions, with the support of the Ministry of Culture, shows the desire of local communities to continue to emphasise their ancient heritage, which is always living and fresh, and affirm publicly their cultural and national identity.

The variety of spheres and ways in which individual elements appear is a witness to the deep interweaving of traditions in contemporary community life, whether small or large, urban or rural. In a world of globalised standards, these treasures of traditional culture emphasise the need to continue valuing and respecting our heritage, as bequeathed to us by our parents, and which we will pass on to our children. To admit that each of us is special and unique is to acknowledge the creativity and creative potential of individuals and communities. With UNESCO's acknowledgement of this exhibition we have begun, gently, to open the treasure-chest of our intangible cultural heritage, so that the world and other cultures may see and enjoy it, for it is with them that we will contribute to a richer, fuller life for the children of tomorrow.

Tvrtko Zebec, PhD

Uvod

Živa tradicija, znanje, vještina, kreativnost, ljepota, raznolikost, kontinuitet, prijenos s generacije na generaciju, ponos, osjećaj identiteta, poštovanje, uključivost, prožimanje i neodvojivost materijalne i nematerijalne kulture, razumijevanje, zajednica, dijalog, komunikacija s ljudima, prirodom i univerzumom i, povrh svega, ljubav – jer bez ljubavi i entuzijazma sve te poruke i smisao koje složeni fenomeni nematerijalne kulturne baštine nose duboko u svojoj biti bili bi površni i manje obuhvatni.

Prepoznavanjem i isticanjem nematerijalne kulturne baštine potičemo pozitivne osjećaje života u obitelji, zajednici, kulturi i narodu na nekom području. Razumijevajući i ističući kreativnost vlastite zajednice bolje razumijemo kreativnost drugih, a upravo je bogatstvo raznolikosti osnovni preduvjet za međukulturno poštovanje i dijalog.

Hrvatska se ovim međunarodno priznatim izborom nematerijalne kulturne baštine potvrđuje kao mala zemlja kreativnih ljudi, kulture i prirodnih bogatstava. Prikazom različitih kulturnih tradicija uz podršku Ministarstva kulture otkriva se želja lokalnih zajednica da isticanjem staroga, a uvijek živoga i svježeg naslijeđa, javno potvrde svoj kulturni i nacionalni identitet.

Različiti načini manifestiranja pojedinih elemenata svjedoči o dubokoj utkanosti tradicije u suvremeni život zajednica, manjih većih, seoskih i gradskih. U svijetu globalnih standarda upravo biseri tradicijske kulture ističu uvijek vrijedno i neophodno poštovanje naslijeđa koje smo preuzeli od roditelja i prenosimo na djecu. Svaka naša posebnost i jedinstvenost priznanje je kreativnosti i stvaralačkom potencijalu pojedinca i zajednice. UNESCO-ovim priznanjem i ovom izložbom polako otvaramo bogatu škrinju hrvatske nematerijalne kulturne baštine – na uvid i raspolaganje svijetu i kulurama s kojima zajednički doprinosimo bogatijem i sadržajnijem životu naše djece u budućnosti.

dr. sc. Tvrtko Zebec

Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Intangible
Cultural
Heritage

Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage

Republic of Korea

Intangible Cultural Heritage
The purpose of the Convention is to ensure the protection and to encourage the safeguarding of the intangible cultural heritage of the world.

the Safeguarding Cultural Heritage

g of the Intangible Cultural Heritage

ice (queens) from Gorjani

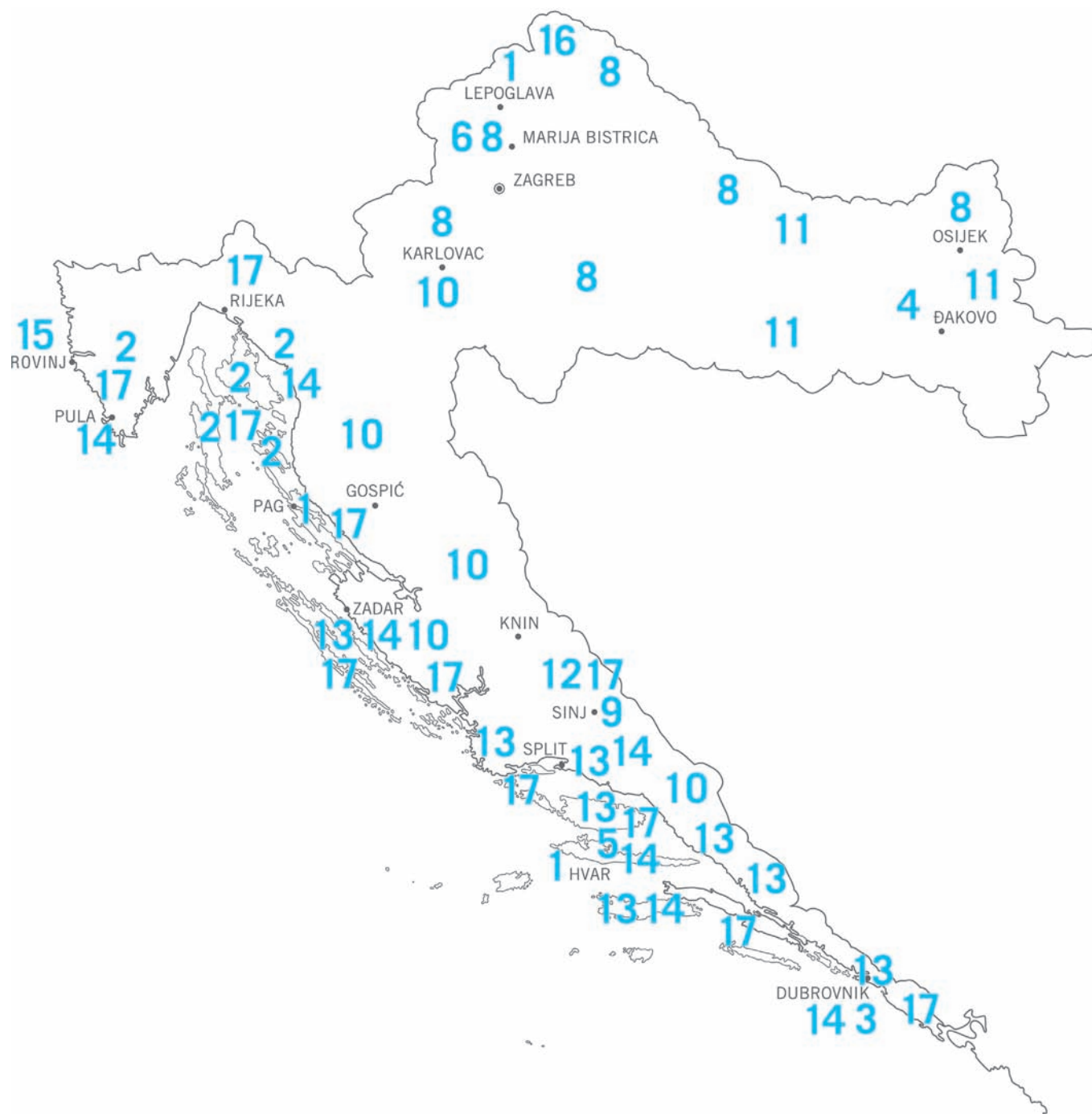
gible Cultural Heritage of Humanity
osal of Croatia

g better visibility of the intangible cultural heritage
courageing dialogue which respects cultural diversity

Director-General of UNESCO

Mr. Maenn

- 1** Lacemaking in Croatia
[Čipkarstvo u Hrvatskoj](#)
- 2** Two-part Singing and Playing in the *Istrian Scale*
[Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskoga primorja](#)
- 3** Festivity of St. Blaise, Patron Saint of Dubrovnik
[Festa svetoga Vlahu, zaštitnika Dubrovnika](#)
- 4** Spring procession of *Kraljice/Ljelje* (Queens) from Gorjani
[Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana](#)
- 5** Procession *Za križen* (Following the Cross) on the Island of Hvar
[Procesija Za križen na otoku Hvaru](#)
- 6** Traditional Manufacturing of Children's Wooden Toys in Hrvatsko Zagorje
[Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskoga zagorja](#)
- 7** Annual Carnival Bell Ringers' Pageant from the Kastav Area
[Godišnji proljetni ophod Zvončari s područja Kastavštine](#)
- 8** Gingerbread Craft from Northern Croatia
[Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske](#)
- 9** The Sinjska Alka, a Knights' Tournament in Sinj
[Sinjska alka, viteški turnir u Sinju](#)
- 10** Ojkanje Singing
[Glazbeni izričaj ojkanje](#)
- 11** *Bečarac* Singing and Playing from Eastern Croatia
[Bečarac, tradicijski glazbeni žanr s područja istočne Hrvatske](#)
- 12** *Nijemo Kolo*, Silent Circle Dance of the Dalmatian Hinterland
[Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore](#)
- 13** Klapa Multipart Singing of Dalmatia
[Klasko pjevanje](#)
- 14** Mediterranean Diet
[Mediteranska prehrana](#)
- 15** The Batana Ecomuseum
[Ekomuzej Batana](#)
- 16** Medimurska *popevka*, a folksong from Medimurje
[Medimurska popevka, tradicijski napjev Medimurja](#)
- 17** Art of dry stone walling, knowledge and techniques
[Umijeće suhozidne gradnje](#)

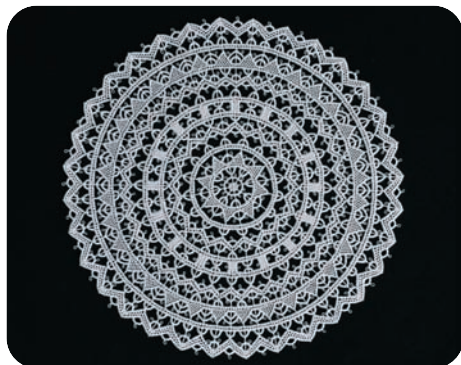
Lacemaking in Croatia

1

Čipkarstvo u Hrvatskoj

Nerina Eckhel

Lace-making is a distinct craft, where lace is made of agave, threads involving openwork on fabric, originating in the Renaissance period in Mediterranean and Western Europe. The main lace-making techniques produce needle lace and bobbin lace. The distinctions between lace-making in European countries and Croatia are due to its creators. In Europe, lace-making was traditionally practised by nuns, the middle classes and nobility, while in Croatia, it was transferred to the hands of rural women in small villages. They made lace for traditional clothes and furnishings. Nowadays, there are three main centres of lace-making in Croatia, where the long lace-making tradition continues. These are: the town of Lepoglava, in Hrvatsko Zagorje, the hilly part of continental Croatia, where bobbin lace is made; the town of Pag, on the island of the same name, where needle lace is produced; and the town of Hvar, on the south-western coast of the central Adriatic island of Hvar, where aloe lace is made. The skill of making ribbon bobbin lace from flax fibres, which the women of Lepoglava used to decorate their garments or sell, resulted in the production of different designs of fine lacework. Pag lace as decorative element first occurred in textiles linked with traditional costumes, and later as an independent decoration. The skill of making lace from aloe fibres in the town of Hvar is specific, because of both the material used and its unique connection to the Benedictine convent.

Čipka je samostalni šupljikavi ručni rad koji nastaje u doba renesanse na prostoru Mediterana i zapadne Europe. Osnovne tehnike čipkarstva jesu šivanje iglom i preplitanje pomoću batića. Razlika između čipkarstva europskih zemalja i onog na prostoru Hrvatske jest u njihovim stvarateljima. U Europi je izrada čipke bila u rukama ženskih crkvenih redova, građanstva i plemstva, a u Hrvatskoj se njihovim posredstvom prenosi u ruke žena u manjim ruralnim sredinama. One čipku izrađuju za potrebe tradicijske odjeće i posoblja. Danas u Hrvatskoj postoje tri glavna centra izrade čipke, čije se djelovanje nastavlja na višegodišnju tradiciju čipkarstva. To su: Lepoglava – mjesto u Hrvatskom zagorju, sjeverozapadnom brežuljakastom dijelu kontinentalne Hrvatske, sa čipkom na batiće te na Jadranu Pag – grad istoimenog sjeverno-jadranskog otoka s čipkom na iglu i Hvar – grad na jugozapadnoj obali srednjodjadranskog otoka Hvara, s čipkom od agave. Vještina izrade čipke na batiće, iz grube lanene prede, koju su seljanke u Lepoglavi radile za ukras svojega ruha ili za prodaju, iznjedrila je izradu finih čipaka različitih oblika. Paška je čipka ukrasni element koji se javlja prvotno na folklornom tekstilu, a zatim kao samostalni ukrasni predmet. Vještina izrade čipke od agave u gradu Hvaru specifična je po materijalu iz kojega nastaje i vezanosti samo uz benediktinski samostan.

Two-part Singing and Playing in the *Istrian Scale*

2

Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskoga primorja

Dario Marušić

Two-part singing and playing in the Istrian scale is a complex type of folk music common in Istria, the largest peninsula on the eastern coast of the Adriatic Sea and coastal Croatia. It incorporates an area between Rijeka, Senj and the northern Adriatic islands of Krk, Cres, and Rab. This music is also found outside Istria and coastal Croatia, but it is most intensely preserved in this area. This form of two-part singing is based on non-tempered tonal relations and a characteristic coloratura achieved by powerful, partly nasal singing.

Both voices often employ a degree of improvisation and variation during the performance, but end in unison or at the interval of an octave, which remains a strict rule. This feature is also noticeable in *bugarenje*, although the lower voice drops additionally to an interval of a second or diminished third. Most phrases consist of four to six notes. The metro-rhythmical organization, formal structure and structure of the sung texts ranges from the simple to the very complex, showing a specific relationship between the music and lyrics.

Dvoglasje tijesnih intervala Istre, najvećega poluotoka istočne obale Jadranskoga mora i Hrvatskoga primorja, prostora koji se proteže od Rijeke do Senja te otoka Krka, Raba i Cresa kompleksan je stil folklorne glazbe. Nalazimo ga i izvan područja Istre i Hrvatskoga primorja, no upravo na tom području on živi najkompaktnije. U svojoj osnovi dvoglasje se zasniva na netemperiranim tonskim odnosima te karakterističnoj boji tona koji se kod vokalne glazbe postiže snažnim pjevanjem djelomice kroz nos.

Često tijekom izvođenja u objema dionicama dolazi do improvizacije i varijacije, no unisoni završeci ili završeci u oktavi ostaju strogo pravilo (ovu karakteristiku možemo svakako uočiti i kod stila *bugarenje* bez obzira na to što se donja dionica dodatno spusti za sekundu ili malu tercu).

Većina tonskih nizova sastavljena je od četiri do šest tonova. Metroritamska, formalna struktura i struktura teksta kreću se od jednostavnih do vrlo složenih obrazaca, a specifičan je odnos glazbe i teksta.

Festivity of St. Blaise, Patron Saint of Dubrovnik

3

Festa svetoga Vlaha, zaštitnika Dubrovnika

mr. sc. Maja Nodari

The Festivity of St. Blaise, the patron of Dubrovnik, represents an exceptional example of intangible cultural heritage, which in a continuous historic sequence from the 10th century to our time, has kept its traditional and recognizable features and exquisite expression, channelling local and national cultural landscape into diverse manifestations, intertwining tangible and intangible cultural heritage with permeating spiritual dimension. Based on the legend of the appearance of Saint Blaise to help the inhabitants of Dubrovnik against their enemy, the Festivity is an occasion in which the people of the City and its surrounding area, the representatives of state and local authorities together with the representatives of the Roman Catholic Church participate. Added to the spiritual dimension is a special effect the Festivity produces in relation to social relations, order, as well as the cultural inheritance. The Festivity as a display of the worship of the Saint has influenced and shaped the entire cultural and partly natural space of the City and its surrounding area contributing to the intercultural dialogue by welcoming guests, individuals and groups, from other parts of Croatia as well as the neighbouring countries.

Festa svetoga Vlah, zaštitnika Dubrovnika predstavlja izuzetnu pojavu nematerijalne kulturne baštine, koja je u kontinuiranom povijesnom trajanju od 10. st. do sadašnjeg vremena zadržala svoje tradicionalne i prepoznatljive odlike i vrsnoću izričaja, oblikujući lokalni i nacionalni kulturni pejzaž svestranim pojavnostima, prožimajući materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu duhovnom dimenzijom. Utemeljena je na legendi o pojavljivanju svetoga Vlah radi pomoći Dubrovčanima u obrani protiv napadača. U Festu se uključuju stanovnici grada i okolice, predstavnici države i lokalnih vlasti te predstavnici Rimokatoličke crkve. Osim duhovnog značenja Festa naročito oblikuje društvene odnose i pravila te kulture nasljeđivanja. Festa kao izraz štovanja sveca obilježila je čitav kulturni, a dijelom i prirodni prostor Grada i okolice. Kroz sudjelovanje pojedinaca i grupa iz drugih mjesta u zemlji, kao i onih iz okolnih zemalja, ona potiče međukulturni dijalog.

Spring procession of Kraljice/Ljelje (Queens) from Gorjani

4

Godišnji proljetni ophod *Kraljice* ili *Ljelje* iz Gorjana

dr. sc. Zorica Vitez

Kraljice (queens) from the village of Gorjani near Đakovo in Slavonia, northeast Croatia, are girls who walk through their village in the spring, on Pentecost, in a procession, and perform a ritual consisting of special songs and dances with sabres. According to the refrains of the songs, all the girls who take part in the Whitsun procession are also known as *ljelje* in Gorjani. The girls are divided into *kraljice* (queens) and *kraljevi* (kings). A dozen or so kings carry sabres and wear men's hats decorated with flowers. Half this number are queens wearing white garlands on their heads like brides. From a wide repertoire of *kraljice* lyrics, they choose songs suitable for the families they visit; most often singing to a girl, young man or a new bride. Then the kings perform a dance with sabres, and the queens comment on the dance movements through song. This is followed by folk dancing accompanied by musicians, who may be joined by members of the dancers' families. After being rewarded with food and drinks, the procession moves on to another house. On the second day of Whitsuntide they visit a neighbouring village or town. Finally there is feasting and entertainment for all at the home of one of the participants.

Kraljice iz Gorjana, sela nedaleko od grada Đakova u Slavoniji, u sjeveroistočnoj Hrvatskoj, djevojke su koje u proljeće, o blagdanu Duhova, u povorci obilaze selo i izvode ritual sastavljen od osobitih pjesama i plesa sa sabljama. Prema pripjevu njihovih pjesama sudionice se djevojačke duhovske povorke u Gorjanima zovu i *ljelje*. Dije se na *kraljice* i *kraljeve*; desetak *kraljeva* nosi sablje i muške šešire ukrašene cvijećem, a *kraljice* njih upola manje, na glavama, poput mladenki, imaju bijele vijence. Iz šireg repertoara *kraljičkih* tekstova odabiru pjesme primjerene obitelji koju posjećuju; najčešće pjevaju djevojci, mladiću ili mladoj nevjesti. Zatim *kraljevi* izvode ples sa sabljama, a *kraljice* pjesmom komentiraju plesne figure. Slijedi narodni ples uz pratnju glazbenika, kojemu se mogu pridružiti i ukućani. Nakon što je počaste hranom i pićem, povorka odlazi u drugu kuću. Drugoga dana Duhova odlaze u susjedno selo ili obližnji gradić. Na kraju slijedi zajednička gozba i zabava kod jedne od sudionica.

Procession *Za križen* (Following the Cross) on the Island of Hvar

5

Procesija *Za križen* na otoku Hvaru

Ivana Radovani, prof

The procession known as “Following the Cross” is a unique expression of the devotional, religious and cultural identity of the population of the middle part of the central Dalmatian island of Hvar. It has taken place without interruption for nearly five centuries. On the night between Maundy Thursday and Good Friday, the procession links six villages on the island: Jelsa, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj and Vrboska. At around ten o'clock in the evening, simultaneous processions start from the six parish churches, led by cross-bearers, who carry heavy crosses (up to about 18 kilos) as a sign of prayer or gratitude, in response to a personal or family vow. They are followed by their chosen entourages, dressed in the tunics of their brotherhood, and many other worshippers and pilgrims. They pause in front of churches and chapels in other villages, where they are greeted by the priests before returning to their parish churches before dawn. The procession is notable because it takes eight hours, during which time the participants walk 25 kilometres. It has a particular Passiontide theme, and is prepared and conducted by brotherhoods, i.e. communities of Hvar believers whose history has been profoundly marked by the Cross. The central part of the procession is the Lamentations of the Virgin Mary, an octosyllabic Passiontide text dating from the 15th century, sung antiphonally by chosen singers - *kantaduri*.

Procesija *Za križen* jedinstveni je obred osobite pobožnosti te izraz vjerskog i kulturnog identiteta stanovnika središnjega dijela otoka Hvara, koji se u neprekidnom nizu odvija pet stoljeća. U noći s Velikog četvrtka na Veliki petak procesija povezuje šest mjesta središnjega dijela srednjodalmatinskoga otoka Hvara: Jelsu, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrbosku. Istovremeno (u 22 sata) iz šest župnih crkava započinu ophodi na čelu s križonošom koji nosi križ (težak do 18 kilograma) u znak molbe ili zahvalnosti, kao vlastiti ili obiteljski zavjet. Slijedi ga izabrana pratnja u bratimskim tunikama te mnoštvo vjernika i hodočasnika. Zaustavljaju se u crkvama i kapelicama ostalih mjesta, gdje ih dočekuju svećenici, da bi se pred jutro vratili u svoju župnu crkvu. Procesija je iznimna po svojem trajanju (tijekom 8 sati prode se 25 kilometara) i po naglašenom pasionskom sadržaju. Pripremaju je i provode bratovštine, odnosno zajednice hvarskih vjernika, u čiju je povijest i život križ duboko upisan. Okosnica procesije je *Gospin plač*, osmerački pasionski tekst iz 15. stoljeća, koji u formi glazbenoga dijaloga pjevaju izabrani pjevači, *kantaduri*.

Traditional Manufacturing of Children's Wooden Toys in Hrvatsko Zagorje

6

Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskoga zagorja

dr. sc. Iris Biškupić Bašić

Wooden children's toys are recognisable, traditional products of Hrvatsko Zagorje and have a long history. It was in precisely this area, the northwest part of Croatia, that a distinctive style of making toys developed in the 19th century, preserved today in villages such as Laz Stubički and Laz Bistrički, Stubica, Tugonica, Turnišće and Marija Bistrica. All these villages are en route to the greatest pilgrimage site in Croatia - Marija Bistrica. From very simple reed pipes, the range widened so that, at one time, over a hundred and twenty different toys were being produced. The craft was passed on from generation to generation in some families and has been maintained to this day. A special feature is that the toys are made by hand by men, but mostly painted by women. There can never be two completely identical toys, since each one is handmade. The material used is soft, local wood such as willow, lime, beech and maple, which is dried and dressed, then cut and shaped with the help of wooden or cardboard models. Natural paints, based on red, yellow and blue are used. The toys are decorated with floral and geometrical shapes. Today, about fifty types of toys are made, ranging from various reed pipes and stringed instruments to animals and objects for daily use. Although the production of traditional children's toys has stagnated due to the arrival of modern, industrially produced toys, it has nevertheless been preserved in Croatia and retains its originality and specific features – such as manual production, diversity and a great number of designs and intricate decorations.

Drvene dječje igračke prepoznatljivi su tradicijski proizvodi Hrvatskoga zagorja s dugom poviješću. Upravo se na ovim prostorima sjeverozapadne Hrvatske u 19. st. razvilo osebujno umijeće izrade igračaka, koje se u pojedinim selima – kao što su Laz Stubički i Laz Bistrički, Stubica, Tugonica, Turnišće i Marija Bistrica – zadržalo sve do današnjih dana. Sva se ta sela nalaze na putu prema najvećemu hodočasničkom mjestu u Hrvatskoj – Mariji Bistrici. Od vrlo jednostavnih igračaka – svirala – asortiman se proširivao tako da su u pojedinim periodima izrađivali oko sto i dvadeset različitih igračaka. Način izrade prenosio se u određenim obiteljima iz generacije u generaciju i zadržao do danas. Za njih je karakteristično da ih ručno izrađuju muškarci, a oslikavaju ih većinom žene. Ne postoje dvije u potpunosti identične igračke jer je svaka ručni rad. Kao materijal koristi se meko drvo iz neposredne okolice – vrba, lipa, bukva i javor – koje rukotvorci nakon sušenja tešu, a zatim uz pomoć drvenih ili kartonskih šablona posebnim alatom režu i oblikuju. Pri oslikavanju služe se ekološkim bojama, a kao podlogu najčešće koriste crvenu, žutu ili plavu boju. Igračke oslikavaju cvjetnim ili geometrijskim ukrasima. Danas se izrađuje pedesetak vrsta igračaka – od raznovrsnih svirala, tamburica, igračaka u obliku životinja, sve do uporabnih predmeta. Iako izrada tradicijskih dječjih igračaka stagnira s pojavom sve većeg broja modernih industrijskih igračaka, ona se u Hrvatskoj još uvijek održala, sačuvavši svoju izvornost i specifičnosti – poput ručne izrade, raznovrsnosti i brojnosti modela te bogatstva ukrašavanja.

Annual Carnival Bell Ringers' Pageant from the Kastav Area

7

Godišnji proljetni ophod *Zvončari* s područja Kastavštine

dr. sc. Lidija Nikočević

The Kastav region, in which this ritual takes place, is only a few kilometres from Rijeka, the largest port in Croatia, and the fashionable holiday resort of Opatija. In contrast to other elements of traditional folk culture, the bellmen ritual has remained unusually vital in its continuity, as a symbol of local cultural identity. During the Carnival period (between the 17th of January and Ash Wednesday), a dozen groups of men from the Kastav area and immediate vicinity march through their own and surrounding villages in processions, along traditional routes several kilometres in length. Some of them wear carnival masks and others various items of headgear symbolising vegetation and fertility. They all wear sheepskins turned inside-out and bells, from which they get their name. They make the bells ring by moving in different ways, requiring special skill and physical endurance, so not everyone can become a bellman. Although the ritual clearly includes an ancient magical element, linked to the invocation of fertility at the end of the winter, the custom is still very much alive today. The interaction of the bellmen (and the people following them in their procession) with the inhabitants of the villages they pass on their way, maintains and deepens the social significance and importance of the links established between the villages of what was formerly known as the Kastav region, and nowadays forms the municipalities of Matulji and Viškovo. This is extremely important for the cohesion of the villages in which the ritual takes place. There are several bellmen groups in the area: the bellmen of Rukavac, Zvoneće, Brgulje, Mune, Žejane, Breća, Mučići, Frlani and Vlahov Breg-Korensko in the Matulji area, and the bellmen of Halubje in the Viškovo area.

Kastavština, u kojoj se odvija ritual, nalazi se svega nekoliko kilometara od najvećega hrvatskoga lučkoga grada Rijeke i mondenog ljetovališta Opatije. Za razliku od ostalih elemenata tradicijske kulture, ovaj je ritual ostao neobično vitalan u kontinuitetu, kao simbol lokalnoga kulturnog identiteta. U vrijeme poklada (od 17. siječnja do Pepelnice) desetak grupa muškaraca obilazi svoja i susjedna sela na višekilometarskim ophodima po tradicijskim putovima. Neki imaju maske, a neki različita ogjavlja koja simboliziraju vegetaciju i plodnost. Svi imaju ogrnute naopako okrenute ovčje kože i zvona, po kojima su i prozvani zvončarima. Njima zvone krećući se na različite načine, što iziskuje umijeće i fizičku izdržljivost. Stoga se smatra da zvončar ne može biti svatko. Premda vidljivo utjelovljuje drevna magijska značenja kojima se krajem zime trebala prizvati plodnost, ovaj je običaj i danas vrlo vitalan. Omogućujući interakciju grupe zvončara (i ljudi koji ih prate u ophodu) sa stanovništvom selâ kroz koja prolaze, zadržao je i naglasio društveno značenje i funkciju, izuzetno važnu za koheziju selâ u kojima se održava, a tako i za međusobne odnose nekadašnjeg područja Kastavštine, a danas općina Matulji i Viškovo. Na području Matulja djeluju *Rukavački, Zvonejski, Brgujski, Munski, Žejanski, Brežanski, Mučićevi, Frlanski i zvončari Vlahov Breg - Korensko*, a na području Viškova *Halubajski zvončari*.

Gingerbread Craft from Northern Croatia

8

Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske

dr. sc. Iris Biškupić Bašić

Making gingerbread products (*licitari*) is a tradition going back centuries in certain Croatian regions. Nowadays, there are 35 gingerbread makers spread over thirteen Croatian counties. Gingerbread craftsmen, who were usually connected with mead sellers, operated in the area of northern Croatia between Karlovac and Osijek, making *licitari*, brightly decorated dough products. In most cases, the trade is passed from one generation of a family to the next. The main ingredients are flour, sugar, water and sodium bicarbonate. They are shaped in tin moulds, baked, dried and painted in bright, edible colours, mostly red. After they have been dried for the second time, they are decorated with a paste to which edible food colouring (yellow, white, green, pink, or blue) has been added. The paste is placed in a forcing bag and decorations are applied, using a great deal of imagination and skill. Small pictures, mirrors or verses may be added. There are many different shapes, but the most usual is the gingerbread heart (*licitarsko srce*). Others include babies, horses and horsemen. There are also smaller versions used as Christmas decorations. Thanks to the skilled craftsmanship and specific decorating techniques which have been nurtured by each *licitar* and passed on to the next generation, gingerbread has remained a part of Croatian tradition and has become a recognisably Croatian product. It has outgrown its original function to become an indigenous Croatian souvenir.

Višestoljetna je tradicija izrade tjestenih proizvoda – licitara – u pojedinim regijama Hrvatske. Danas, u 21. stoljeću, djeluje oko trideset i pet medičara na prostoru koji obuhvaća trinaest županija. Šareno ukrašeni tjesteni proizvodi, licitari, koji se izrađuju na prostoru Hrvatske – od gradova Karlovca preko Varaždina do Osijeka – nastaju u medičarskim radionicama. U većini slučajeva obrt je naslijeđen i ostaje u obitelji. Osnovni sastojci licitara su brašno, šećer, voda i amonijak-bikarbonat. Oblikuju ih limenim kalupima, potom ih peku, suše i oslikavaju šarenim jestivim bojama, najčešće crvenom. Nakon drugog sušenja ukrašavaju ih smjesom u koju dodaju jestive boje (žutu, bijelu, zelenu, ružičastu, plavu), stavljaju smjesu u tuljce i vještom rukom, koristeći se maštom, izrađuju ukrase. Na tako oslikani licitar stavljaju sličice, ogledalca ili pišu stihove. Motivi licitara su raznovrsni, a najpoznatije je licitarsko srce. Ostali su oblici bebe, konji, konjanici te manji licitari kojima se ukrašavaju božićna drva. Zahvaljujući velikom umijeću te specifičnom načinu oslikavanja, koje je svaki majstor njegovao i prenosio na sljedeće naraštaje, licitari su se očuvali kao jedan od prepoznatljivih hrvatskih proizvoda i prerasli svoju prvotnu funkciju postavši autohtonim hrvatskim suvenir.

The Sinjska Alka, a Knights' Tournament in Sinj

9

Sinjska alka, viteški turnir u Sinju

dr. sc. Joško Belamarić

The Cetina region is the part of the Dalmatian hinterland situated between two mountain ranges, Svilaja and Dinara, which extend in parallel, flanking the River Cetina. The river flows through a long depression at the base of which are the valleys of Cetina, Vrljika, Hrvace and Sinj. The last is the location of the town of Sinj, which has hosted a knights' tournament called the *Sinjska alka* since 1715. The tournament has been held continually for almost three centuries, in accordance with strictly codified rules, and includes historical costumes, equipment and weapons. It is a direct echo of old knightly competitions, particularly "tilting at the ring" (Lat. *hastiludum*, Ital. *giostra con l'anello*, Fr. *jeu de bagues*, German "*Ringstechen*"). Although founded on wider European and oriental knightly traditions, the *Sinjska alka*, in its authentic, local form, has represented a true ethical standard throughout the years for the inhabitants of the Cetina region, as they have guarded jealously the spirit of chivalry in a specific social environment. The *Sinjska alka* has preserved the authenticity of historical costumes, bringing together ancient, local, oriental and Venetian influences, evident in the festive clothes, strictly defined rules of the competition and its specific terminology. These elements, reflecting centuries of co-existence, blend what at a first glance appear to be contrasting civilisational models.

Cetinska krajina dio je Dalmatinske zagore između dvaju paralelnih planinskih lanaca Svilaje i Dinare, s rijekom Cetinom, koja protječe kroz dugačku kotlinu čije dno čine polja: Cetinsko, Vrljičko, Hrvatačko i Sinjsko. U njemu se smjestio grad Sinj, u kojem se od 1715. godine održava viteški turnir "*Sinjska alka*", kontinuirano već gotovo tri stoljeća, po strogo kodificiranom pravilniku, uz povijesnu odoru, opremu i oružje. Izravan je odjek starih viteških natjecanja, osobito natjecanja "gadanja u prsten" (lat. *hastiludum*, tal. *giostra con l'anello*, franc. *jeu de bagues*, njem. *Ringstechen*). Premda je utemeljena na širim europskim i orijentalnim viteškim tradicijama, *Sinjska alka* je transponirana u autentično lokalno ruho sve to vrijeme svojim suvremenicima, žiteljima Cetinske krajine, bila istinsko etičko mjerilo u ljubomornom čuvanju viteškog duha i zavičajnosti. Pri tome je do danas očuvala autentičnost povijesnog kolorita, u koji su se sinkretički isprepleli drevni lokalni, orijentalni i mletački utjecaji, u raskošnim nošnjama i strogo razrađenim pravilima natjecanja, kao i u specifičnoj terminologiji svih elemenata turnira. Sve to zajedno na upečatljiv način zrcali vjekovnu koegzistenciju i osmozu različitih, na prvi pogled i oprečnih civilizacijskih modela.

Glazbeni izričaj *ojkanje*

dr. sc. Joško Čaleta

In expert circles, *ojkanje* (non-metrical singing) is the name given to the oldest known variant of archaic, traditional singing in some Croatian regions which, according to established ethnological division, belong to the Dinaric area – the regions of the Dalmatian hinterland, Ravni Kotari and Bukovica, the slopes of Mount Velebit, the regions of Lika and Kordun, and the area around Karlovac. It is a type of archaic singing in which a specific shaking of the voice is achieved by a special technique of singing ‘from the throat’. This type of singing, mostly known nowadays as archaic or old-style singing (*starovinsko*, *starinsko*), is performed solo, or, more commonly, accompanied by a second voice that, at the moment of shaking, sings a deeper, longer tone.

Ojkanje je u stručnim krugovima uvriježen naziv za najstariji sloj arhaičnih, tradicijskih pjevanja na hrvatskim područjima koja po etnografskoj podjeli pripadaju u područje dinarskog areala – dalmatinskog zaleđa, Ravnih kotara, Bukovice, podvelebitskog kraja, Like, Korduna i karlovačkog područja. Riječ je o arhaičnome pjevanju za koje je karakteristično potresanje glasom posebnim načinom pjevanja “iz grla”. Ovu vrstu pjevanja, koju danas u većini krajeva nazivaju *starovinskim*, *starinskim* pjevanjem, izvodi pojedinac solo ili, mnogo češće, pojedinac uz pratnju drugoga glasa koji u momentu potresanja leži na duljem pratećem tonu.

***Bećarac* Singing and Playing from Eastern Croatia**

11

***Bećarac*, tradicijski glazbeni žanr s područja
istočne Hrvatske**

dr. sc. Naila Ceribašić

The *bećarac* is a musical and oral literary genre that is a symbol of identity of the inhabitants of Eastern Croatia. Through its style of performance and especially through its lyrics, it conveys community values, but also functions as a means to express thoughts and feelings that might be inappropriate to utter directly or in other contexts (e.g., deviations from sexual norms). The key element of the *bećarac* is the communication between its performers: the lead singers (always one at a time) who often interchange with one another, carry on the previous thought or emulate each other in contriving decasyllabic verses and in shaping the leading melody line, and the accompanying group of singers and players (usually *tambura* bands). The lead singers enjoy special respect in the community. They must have a powerful voice, know a wide repertoire of old and new couplets and be apt, quick and clever in choosing and combining them. Safeguarding measures are geared towards supporting the rich variety within the genre (subregional, communal and even individual, as well as contextual, gender, aesthetic and other specificities) and sustaining its communicative function.

Bećarac je glazbeni i usmenoknjiževni žanr koji je simbolom identiteta Slavonaca, Baranjaca i Srijemaca. Svojim stilom izvođenja i napose tekstualnom sastavnicom, on izražava društvene vrijednosti, ali služi i kao sredstvo izricanja misli i osjećaja koje se ne pristoji izraziti izravno ili u drugim kontekstima (npr. odstupanja od seksualnih normi). Središnjom je značajkom *bećarca* komunikacija među izvođačima: izmjenjivanje vodećih pjevača koji se nadovezuju na prethodnoga ili se nadmeću jedan s drugim u izvođenju deseteračkih dvostiha i u oblikovanju vodeće melodijske linije, a njihovoj se interakciji redovito pridružuje i skupina pjevača i svirača (obično tamburaški sastavi). Vodeći pjevači uživaju poseban ugled u zajednici. Odlikuje ih snažan glas, poznavanje širokog repertoara starih i novih dvostiha te prikladnost, brzina i oštromnost njihova odabira i kombiniranja. Mjere očuvanja i zaštite *bećarca* usmjerene su podupiranju bogate raznolikosti unutar ovoga žanra (mikroregionalne, mjesne, pa i individualne, kao i kontekstualne, rodne, estetske i druge posebnosti) i održavanju njegove komunikacijske funkcije.

***Nijemo kolo*, Silent Circle dance of the Dalmatian Hinterland**

12

***Nijemo kolo* s područja Dalmatinske zagore**

dr. sc. Tvrtko Zebec

The *nijemo kolo* - silent circle dance of the Dalmatian hinterland is unique in its manner of performance. It is conducted entirely independently of vocal or instrumental performance. In the *nijemo kolo* of the Dalmatian hinterland it is usual to dance in couples in a circle, and couples can also dance freely on the dance floor, so the kolo (circle) sometimes remains in name only. A similar type of silent circle dance is danced in some other areas of Croatia, namely in Lika, Ravni kotari, and on the islands of the Zadar and Šibenik archipelago, in the neighbouring Bosnia and Herzegovina or wider. In these areas, the silent dance is almost always performed only in a circle. The *nijemo kolo* is performed spontaneously at carnivals, fairs and on holidays (feast days), and at weddings. It is still passed on from generation to generation, but more through cultural clubs than spontaneously. It is also known as “mutavo” (mute), “gluvo” (deaf), or “šuplje kolo” (empty circle dance), “po naški” (our way), “po starinski” (old-fashioned), “staračko” (old folks’ circle dance), or according to place as “vrličko” (from Vrlika), “sinjsko” (from Sinj).

Nijemo kolo Dalmatinske zagore jedinstveno je po načinu izvođenja. Kao samostalan ples izvodi se bez pratnje ili potpuno neovisno o vokalnoj ili instrumentalnoj izvedbi koja kadkad, ovisno o zbivanju, može bio dio zvučne pozadine (svirka u *diple*, *mijeh*, instrument tipa gajdi ili specifičan način pjevanja potresanjem glasa u malim skupinama, *ojkanje*). Jedino se na području Dalmatinske zagore kolo povremeno odvaja u parove ili je cijela izvedba u parovima koji se slobodno kreću po plesnom prostoru. Zbog razlika u izvedbi strukture i koraka, kolo je osnovni marker lokalnoga identiteta. Izvedba nijemog kola u Dalmatinskoj zagori specifična je u odnosu na šire područje (Lika, Ravni Kotari, otoci zadarskog i šibenskog arhipelaga, Bosna i Hercegovina pa i šire) gdje se kolo u pravilu ne odvaja u parove. Izvodi se u spontanijama situacijama o pokladama, na sajmovima i blagdanima (*dernećima*) i u svadbama. Izvode ga i folklorne skupine u povodu blagdana patrona svojih župa, te na smotrama folkloru. Prenosi se s generacije na generaciju, danas sve više u kulturnim društvima. Poznato je i kao *mutavo*, *gluvo*, *šuplje kolo*, *po naški*, *po starinski*, *staračko* ili prema mjestu kao npr. *vrličko*, *sinjsko*.

Klapsko pjevanje

dr. sc. Joško Čaleta

Klapa singing is a multipart singing phenomenon of the urban Dalmatia. Originally, the term refers to the singing groups (4-10 male singers – klapa) that sing specific repertoire of Dalmatian klapa songs (klapska pjesma).

Multipart singing, a capella homophonic singing, oral tradition and simple music making are the main features of traditional klapa singing. Another important feature of the klapa is the ability to sing freely, without the help of the notation of tunes and their harmonisation. Topics of klapa songs usually deal with love, familiar life situations, and the environment in which they live. Love, though, is the predominant theme.

The bearers and practitioners of the klapa singing are skilled amateur singers that learned the tradition from their predecessors. Joy of singing is the basic condition of their association in the informal, as well as in formal – organized klapa groups. They could be found on street corners, serenading under windows, or in a konoba ("wine cellar") as well as performing on the stage.

The age of the singers also vary; there are many klapas where younger people sing "shoulder-to-shoulder" with the older singers; fathers and sons, or other family relationships, are quite common in klapas. The organized klapa models introduced new roles in the process of the transmission of the tradition – klapa leaders and composers, usually but not necessarily trained professionals. The klapa's popularity led to the establishment of the first festivals of klapa singing, a network of various klapa festivals and performing activities. Over the years, klapa groups, singers, leaders, composers, and a repertoire have become increasingly well-known as the creators of klapa singing movement, not only in Dalmatia, where it emerged, but also beyond the borders of the local and regional communities.

Fenomen *klapskog* pjevanja kontinuirana je i relativno stara pojava na koju su upozorili istraživači i muzikolozi krajem 19. st (Kuba, Kuhač). Prepoznatljiv stil pjevanja, tradicija urbane Dalmacije, nastaje u vrijeme razvitka dalmatinskih gradova i *mista* pod utjecajem organizirane glazbene djelatnosti preporodnog razdoblja. To je vrijeme nastanka prvih organiziranih crkvenih i svjetovnih pjevačkih zborova, ali i gradskih limenih glazbi tamburaških sastava i orkestar, koji su direktno utjecali na stvaranje i popularizaciju pjevanja danas poznatog pod zajedničkim nazivnikom *klapsko* pjevanje.

U počecima, ovaj način glazbenog komuniciranja bio je isključivo muška tradicija; manje je skupine pjevača uz prismo prijateljstvo, zajedničke poslovne i druge interese vezala i ljubav prema pjesmi. Ribari i težaci pjevali su uz bok trgovcima i obrtnicima, učenicima i studentima, najviše u konobama uz čašu vina. Pjevali su za svoju dušu po uskim kaletama tražeći skrivene kutke u kojima glas najbolje *rebatije* – odzvanja. Neformalna pjevačka društvenja kroz prošlo stoljeće razvila su se u organiziranu glazbenu djelatnost, raširila diljem otočne, obalne i gorske Dalmacije, Hrvatske.

Glazbeno, to je stil tradicijskog *a capella homofonog* pjevanja koji se razvio od tipično tradicijskog oblika pjevanja (*klapska pjesma*) i postojanja (*klapa*) do stručno postavljenog, organiziranog oblika pjevanja. U današnje se vrijeme načinom prezentacije češće ubraja u stilove popularne nego tradicijske glazbe. *Klapse pjesme* su homofoni napjevi, prepoznatljivi po svojoj unutrašnjoj glazbenoj strukturi, kretanju melodijskih linija glasova, harmonijskoj konstrukciji i sadržaju tekstova napjeva. Melodija napjeva (*prvi tenor*) praćena je drugim glasom, uvijek u terci (*drugi tenor*). Treći glas (bariton) ima zadaću popuniti akord, a prvenstvena zadaća basa je jasno označiti harmonijske funkcije u osnovnom položaju.

Mediteranska prehrana

dr. sc. Melanija Belaj, dr. sc. Marina Blagaić Bergman

Seven Mediterranean countries gathered in a multinational nomination in order to preserve the essence of their diet as a common geographical, historical and cultural heritage. Cyprus, Croatia, Italy, Greece, Morocco, Portugal and Spain display Mediterranean heritage in their diet as seen through the examples of certain regions.

The central Dalmatian island communities of Brač and Hvar initiated the protection of their traditional dishes in the Croatian National list of intangible cultural heritage and therefore are singled out as an representative area in this nomination. As the base of today's diet and that of their ancestors, the people of Brač and Hvar point to grapes, olives, goats, sardines, and many different kinds of vegetables, legumes and grains. Basic cooking techniques are boiling (*na lešo*), roasting (on the grill – *gradele* - or under the *peka*), drying (meat and fish) and salting (fish, olive). The use of wild plants is widespread, and not just for medical purposes, but also in food preparation. The difference between everyday and festive food is still present, with a noticeably larger change occurring in the everyday dishes. Family festivities, and especially religious rituals, consistently utilize traditional way of eating, and the female members of the family have the role of transmitting knowledge about traditional food.

The close relationship of diet to the environment and the rhythm of the seasons is today expressed through the activities of family farms and agricultural cooperatives and numerous associations. Since the art of preparing traditional dishes and disseminating knowledge and skills about its production mostly fall within the domain of orally transmitted knowledge, communities are actively working on the written and audiovisual documentation of these skills.

Prehrana je medij koji generira privatna i javna značenja. Navike i običaji povezani s njom instrumenti su pomoću kojih se mogu promatrati obrasci vlastite kulture i pripadnosti određenom, u ovom slučaju mediteranskome kulturnom krugu.

Sedam mediteranskih država okupljeno je u multinacionalnoj nominaciji ne bi li očuvala svoju prehranu kao sukus zajedničkoga geografskog, povijesnog i kulturnog nasljedja. Cipar, Hrvatska, Italija, Grčka, Maroko, Portugal i Španjolska prikazale su mediteransko nasljeđe u svojoj prehrani na primjeru pojedinih regija.

Zajednice srednjodalmatinskih otoka Brača i Hvara inicirale su zaštitu svojih tradicijskih jela na *Nacionalnoj listi nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske* te su stoga izdvojene kao područje koje prezentira Hrvatsku u ovoj nominaciji. Na Braču je zaštićeno jelo *vitalac* i torta *hrapačuša*, a na Hvaru *starogrojski paprenjok*. Kao osnovu današnje prehrane i one svojih predaka, Bračani i Hvarani ističu lozu, maslinu, kozu i srdelu te raznoliko povrće, mahunarke i žitarice. Osnovne kulinarske tehnike su kuhanje (*na lešo*), pečenje (na gradelama ili pod pekome), sušenje (meso i riba) te soljenje (riba, masline...). Veoma je raširena i primjena samonikloga bilja, i to ne samo u ljekovite već i u prehranbene svrhe. *Varenik*, specifičan začim od mošta, jedna je od namirnica koja svjedoči o dugom trajanju prehranbenih praksi Mediterana i Jadrana. I dalje je prisutna razlika svakodnevne i blagdanske prehrane pri čemu su primjetno veće promjene nastale u svakodnevnoj nego u onoj blagdanskoj. Obiteljski, a osobito vjerski rituali dosljedno njeguju tradicijski način prehrane, a znanje o njoj čuvaju i prenose ženske članice obitelji.

Tijesna povezanost prehrane s okolišem i prirodnim sezonskim ritmom danas se izražava i kroz djelovanje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i poljoprivrednih zadruga te mnogobrojnih udruga. Budući da je dosad umijeće pripreme tradicijskih jela, znanja i vještina proizvodnje, prerade ili ulova namirnica mahom spadalo u domenu usmenog prenošenja znanja, zajednica aktivno radi na pisanim te audiovizualnim dokumentiranjima ovih umijeća.

Ekumuzej Batana

Tamara Nikolić Đerić

The Rovinj batàna belongs to the numerous families of flat-bottomed boats. According to the legend, the name batàna is connected to the Italian sound of the verb battere (to bang, beat or wallop), which resembles the sound of the boat's flat bottom as it hits the waves. "According to other opinions, the boat's name comes from the ancient term batto given to small rowing boats from the 14th century. In line with this interpretation, the term was then borrowed from an old Anglo-Saxon word bat, from which later came the English word boat." (Ratković-Aydemir, 2009.)

Due to the changes since the mid-20th century, such as depopulation, newly settled inhabitants, tourism, introduction of new (plastic) boat types and decreased traditional family fishing activity, the batàna has been slowly disappearing from Rovinj harbour. At the beginning of the 21st century, many years after the construction of the last batàna boat, fully aware that a part of Rovinj historic and cultural heritage would disappear with it, a group of enthusiasts felt obliged to safeguard the batàna and all its accompanying traditions. The Batàna Ecomuseum project started thanks to the enthusiasm of a few individuals from the Rovinj local community helped by Dragana Lucija Ratković, expert in ecomuseology.

Thanks to successful programs, the Ecomuseum strongly asserts its role in safeguarding the intangible and tangible heritage of Rovinj. The Ecomuseum's mission and main goals are conveyed and implemented through its principal components:

1. The House of the batàna, central interpretation and documentation centre
2. The Little Shipyard (locally "peicio squèro"), where batanas are built and repaired during summer, thus combining public presentation and ensuring viability of building the batàna as part of the current way of life.
3. "Spacio Matika" one of the few old Rovinj cantinas preserved intact over the years where the local community and their visitors socialize, enjoy traditional food, wine and music (the unique "àrie da nuòto" and "bitinàde", a song style with solo voices imitating musical instruments).

Except managing physical spaces, the Batàna Ecomuseum organizes many activities each contributing to the main goal of safeguarding Rovinj's intangible and tangible heritage.

Rovinjska batàna, uz rovinjski batièl, venecijansku gondolu, neretvansku trupu, komišku sandulu i mnoge druge brodice, pripada mnogobrojnoj obitelji barki ravnog dna. Prema predaji, ime batàna povezuje se sa zvučnim talijanskim glagolom battere (udarati, tući, mlatiti), koji asocira na zvuk udaranja njezina ravna dna o valove. Prema drugim mišljenjima, ime brodice potječe iz drevnog pomorskog naziva batto. Njime se imenovala malena barka na vesla iz 14. st., prethodnica današnjega čamca. Po tom tumačenju, naziv je posuđenica stare anglosaksonske riječi bat, iz koje je kasnije nastala engleska riječ boat - čamac. (Ratković-Aydemir, 2009.)

Uslijed promjena koje se događaju od sredine 20. stoljeća, poput depopulacije, novopridošlih stanovnika, turizma, uvođenja plastičnih čamaca u svakodnevnu upotrebu te smanjenja tradicionalnih ribolovnih aktivnosti, batana je polako nestajala iz luke. Projekt Ekomuzjea je pokrenula grupa lokalnih stanovnika uz pomoć konzervatorice, stručnjakinje za ekomuzeologiju, gđe. Dragane Lucije Ratković. Ekomuzej Batana svoje poslanje i krovne ciljeve komunicira i realizira putem svojih glavnih sastavnica.

1. "Kuća o batani", lokalnog naziva muòstra, koja predstavlja središnji interpretacijski i dokumentacijski centar
 2. "Mali škver", lokalnog naziva peicio squèro, postavljen na rivi gdje se ljeti grade batane kombinirajući na najbolji način javnu prezentaciju i održivost izgradnje batane kao način života.
 3. Spacio Matika je integriran u Ekomuzej 2006. godine kao jedna od posljednjih rovinjskih kantina koja je ostala netaknuta i gdje se lokalna zajednica zajedno s gostima okuplja, uživa u tradicijskoj kuhinji, vinu i glazbi (jedinstvene "àrie da nuòto" i "bitinàde", glazbeni izričaj koji karakterizira polivokalna imitacija glazbenih instrumenata kao pratnja solistu).
- Osim upravljanja fizičkim prostorima, Batana organizira brojne aktivnosti koje svaka na svoj način doprinose ostvarenju glavnog cilja Ekomuzeja, očuvanju lokalne nematerijalne i materijalne kulture. Najpopularnije su zacijelo tradicionalno porinuće batane u more te Rovinjska Regata osnovana 2006. godine s ciljem revitalizacije tradicijskih plovila s latinskim jedrom.

Međimurska popevka, tradicijski napjev Međimurja

dr. sc. Lidija Bajuk

After Medimurje was occupied by the secular kingdom of Hungary in the twelfth century, Medimurje folksongs were performed only in the church, since the churches of Medimurje were part of the Zagreb Diocese from the eleventh century onward. This kept the Croatian identity alive, helping Medimurje reunite with its Croatian motherland centuries later, in the twentieth century. Medimurje folksongs comprise lyric and epic poems, ballads, and romances whose specific melodies, rhythms, texts, and mode of performance – with their blend of pre-Christian and Christian, historical and contemporary, profane and spiritual components – belong to the rural, urban, profane, and sacral traditions of regional, Croatian, Slavic, and European culture. Owing to field research conducted by ethnomusicologist Vinko Žganec and ethnochoreologist Ivan Ivančan, the sung and sung-and-danced folksongs from Medimurje have been preserved for posterity, and today they appear in local and national public manifestations, stage productions, classical, choir, pop, rock, jazz, and world music events, as well as in text publications, musical notation editions, museum exhibitions, curricula, and performance arts. They have inspired many Croatian composers from Medimurje (Pintarić, Andrašec, Štolcer Slavenski, Mustać, Vrhovski, Magdalenić, Kolarić, Kuntarić, Grdan) and elsewhere. In 1933, Croatian composer Krsto Odak wrote his Medimurje-set opera titled *Dorica pleše* (Dorica dances), based on the singing of cantor Florijan Andrašec and composed to the libretto of writer Đuro Vilović. On 14 June 2013, Medimurje folksongs were added to the List of Intangible Cultural Heritage of the Republic of Croatia, while on 28 November 2018 they were included in the UNESCO Representative List of Intangible Cultural Heritage of Humanity.

Zbog potpadanja Medimurja u 12. st. pod svjetovnu ugarsku vlast, medimurska popevka slobodno se izvodila isključivo u crkvi koja je od 11. st. uključena u Zagrebačku biskupiju. Tako očuvan hrvatski identitet pridonio je pripojenju Medimurja matici zemlji u 20. st. Medimursku popevku predstavljaju lirski i epski napjevi, balade i romances. Jednoglasno ispjevani u starocrkvenim modusima s elementima pentatonike – izvedbeno, meloritamski i tekstualno svjedočeći o pretkršćansko-kršćanskim, povijesno-suvremenim i svjetovno-duhovnim prožimanjima u kontekstima lokalne, hrvatske, slavenske i europske ruralne i urbane, profane i sakralne tradicije. Zahvaljujući terenskim istraživanjima etnomuzikologa Vinka Žganca i etnokoreologa Ivana Ivančana, pjevana i pjevano-plesna medimurska popevka sačuvana je od zaborava te je neizostavni dio lokalnih i nacionalnih javnih manifestacija, scenskoga klasičnog, folklor-noga, zbornoga, zabavnoga, rock, jazz i etno repertoara, publikacija, muzikalija i muzealija, kurikula i izvedbenih umjetnosti. Nadahnula je medimurske (Pintarića, Andrašeca, Štolcera Slavenskoga, Mustaća, Vrhovskoga, Magdalenića, Kolarića, Kuntarića, Grdana) i druge hrvatske skladatelje. Prema pjevanju kantora Florijana Andrašeca i na libretto književnika Đure Vilovića, Krsto Odak je 1933. skladao medimursku operu *Dorica pleše*. Medimurska popevka je 14. lipnja 2013. upisana na Listu zaštićenih nematerijalnih dobara Republike Hrvatske, a 28. studenoga 2018. na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva.

Umijeće suhozidne gradnje

Filip Šrajer

The art of dry stone building uses undressed or minimally dressed stones as building material, laying the stones together without any kind of binder. This type of construction produces spatial phenomena that range from individual constructions to impressive dry-stone landscapes.

The rural parts of the Mediterranean have historically been among the most prominent places for dry stone building, and it is hardly surprising that the initiative to recognise dry stone building as a universal value of humanity came precisely from the Euro-Mediterranean circle of countries, comprising Cyprus, Greece, France, Croatia, Italy, Slovenia, Spain, and Switzerland.

In Croatia, dry stone building has developed along the Adriatic coast and in the neighbouring karst areas. Although dry stone building has ceased to be vital for rural economy and for everyday life, it has nevertheless retained its value as a symbol of individual skill, of accumulated mastery passed down for generations, and of the entire community's cultural continuity. This semantic groundwork has become the starting point for a new valorisation of dry stone building, which is now recognised as a highly valuable agricultural and environmental element. This new comprehensive view of the dry stone phenomenon presents an opportunity for its economic revitalisation through agricultural support provided for the maintenance and restoration of dry stone structures. Not only is skilled stone laying always sought after in construction work, but it has recently, through various community and educational programs and activities, assumed a completely new role that brings to the fore the social and cultural heritage potential of this complex phenomenon.

Umijeće suhozidne gradnje jest umijeće izrade konstrukcija od neobrađenoga ili minimalno obrađenoga kamena bez upotrebe veziva. Materijalni rezultat ovoga umijeća su prostorne pojave koje se mjerilom kreću u rasponu od skromnih pojedinačnih građevina do impresivnih suhozidnih krajolika.

Mediterranski ruralni prostor jedno je od istaknutih područja u svijetu gdje je umijeće suhozidne gradnje povijesno imalo nezaobilaznu ulogu. Stoga nije neobično da je iz euro-mediterranskoga kruga zemalja: Cipra, Grčke, Francuske, Hrvatske, Italije, Slovenije, Španjolske i Švicarske pokrenuta inicijativa za prepoznavanje umijeća suhozidne gradnje kao univerzalne vrijednosti čovječanstva.

U Hrvatskoj se umijeće suhozidne gradnje prakticira uz Jadran i prostore krša koji mu gravitiraju. Unatoč tomu što je umijeće suhozidne gradnje danas izgubilo dobar dio ekonomske važnosti, suhozid nije prestao biti cijenjen kao simbol osobne vještine pojedinca, akumuliranoga rada generacija graditelja i kulturnoga kontinuiteta zajednice u cjelini. Na tu značenjsku podlogu danas se počinje nadovezivati suvremena valorizacija suhozida kao vrijednoga okolišnog elementa koji nalazi svoje mjesto i u sustavu poljoprivrednih potpora. Vješto slaganje kamena uvijek je tražena vještina u građevinarstvu, a odnedavno je, kroz različite društvene i edukacijske programe i aktivnosti, suhozid poprimio i jednu sasvim novu ulogu kroz koju dolazi do izražaja društveni i obrazovni baštinski potencijal ovoga kompleksnog fenomena.

UNESCO Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity

Nematerijalna dobra upisana na UNESCO Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva

- 1 Lacemaking in Croatia
[Čipkarstvo u Hrvatskoj](#)
- 2 Two-part Singing and Playing in the *Istrian Scale*
[Dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskoga primorja](#)
- 3 Festivity of St. Blaise, Patron Saint of Dubrovnik
[Festa svetoga Vlaha, zaštitnika Dubrovnika](#)
- 4 Spring procession of *Kraljice/Ljelje* (Queens) from Gorjani
[Godišnji proljetni ophod Kraljice ili Ljelje iz Gorjana](#)
- 5 Procession *Za križen* (Following the Cross) on the Island of Hvar
[Procesija Za križen na otoku Hvaru](#)
- 6 Traditional Manufacturing of Children's Wooden Toys in Hrvatsko Zagorje
[Umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskoga zagorja](#)
- 7 Annual Carnival Bell Ringers' Pageant from the Kastav Area
[Godišnji proljetni ophod Zvončari s područja Kastavštine](#)
- 8 Gingerbread Craft from Northern Croatia
[Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske](#)
- 9 The Sinjska Alka, a Knights' Tournament in Sinj
[Sinjska alka, viteški turnir u Sinju](#)
- 11 *Bećarac* Singing and Playing from Eastern Croatia
[Bećarac, tradicijski glazbeni žanr s područja istočne Hrvatske](#)
- 12 *Nijemo Kolo*, Silent Circle Dance of the Dalmatian Hinterland
[Nijemo kolo s područja Dalmatinske zagore](#)
- 13 Klapa Multipart Singing of Dalmatia
[Klapsko pjevanje](#)
- 14 Mediterranean Diet
[Mediteranska prehrana](#)
- 16 Međimurska *popevka*, a folksong from Međimurje
[Međimurska popevka, tradicijski napjev Međimurja](#)
- 17 Art of dry stone walling, knowledge and techniques
[Umijeće suhozidne gradnje](#)
- 10 UNESCO List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding
Nematerijalna dobra upisana na UNESCO Listu nematerijalne kulturne baštine
kojoj je potrebna hitna zaštita
Ojkanje Singing
[Glazbeni izričaj ojkanje](#)
- 15 UNESCO ICH Register of best safeguarding practices
Nematerijalna dobra upisana u UNESCO-ov Registar najboljih praksi očuvanja
nematerijalne kulturne baštine svijeta
The Batana Ecomuseum
[Ekomuzej Batana](#)

List of exhibits
[Popis izložaka:](#)

1. Hvar Lace, a gift from the Benedictine Convent in the town of Hvar, Island of Hvar
[Hvarska čipka, dar Samostana benediktinki u gradu Hvaru, Hvar](#)
2. Pag Lace, a gift of "Frane Budak" Lace-Makers' Association, Pag
[Paška čipka, dar Društva paških čipkarica "Frane Budak", Pag](#)
3. Lepoglava Lace, a gift of the Lepoglava Lace-Makers' Cooperative, Lepoglava
[Lepoglavska čipka, dar Zadruga "Lepoglavska čipka", Lepoglava](#)
4. *Roženice, sopelas (sopilas)*, made by Darko Vitasović, Boduleri
[Roženice, sopele \(sopile\), izradio Darko Vitasović, Boduleri](#)
5. *Kraljica* or *Ljelja* cap from Gorjani, a gift of the "Gorjanac" Cultural Association from Gorjani, near Đakovo
[Kapa Kraljica ili Ljelja iz Gorjana, dar KUD-a "Gorjanac" iz Gorjana kod Đakova](#)
6. Two candles, given by the "Blažeković" gingerbread-makers craft workshop, Osijek
[Dvije svijeće, dar medičarske obrtničke radionice "Blažeković", Osijek](#)
7. Wooden children's toys, given by craftsmen Dragutin Kunić and Marija Kunić, Laz Stubički
[Drvene dječje igračke, dar majstora Dragutina Kunića i Marije Kunić, Laz Stubički](#)
8. Child's *tamburica*, given by craftsman Zvonimir Majdak, Turnišće
[Dječje tamburice, dar majstora Zvonimira Majdaka, Turnišće](#)
9. Bellmen's bells, a gift of Matulji municipality
[Zvončarska zvona, dar općine Matulji](#)
10. Bellmen's bell, given by the Halubje bellmen, Viškovo
[Zvončarsko zvono, dar Halubajskih zvončara, Viškovo](#)
11. Gingerbreads (*licitari*), given by "Zozolly" and „Šćuric" gingerbread-makers' workshop, marija Bistrica, and „Saraga" gingerbread-makers' workshop, Velika Gorica
[Licitari, dar medičarske obrtničke radionice "Zozolly", Marija Bistrica i medičarske obrtničke radionice "Saraga", Velika Gorica](#)
12. Gingerbreads (*licitari*), given by "Blažeković" gingerbread-makers' workshop, Osijek
[Licitari, dar medičarske obrtničke radionice "Blažeković", Osijek](#)
13. *Alka*, a gift of the Alkar Knights Society, Sinj
[Alka, dar Viteškoga alkarskog društva, Sinj](#)

Author of the exhibition / Autorica izložbe:
Iris Biškupić Bašić

Film editors / Urednici filma:
Žarko Nikin
Iris Biškupić Bašić

Exhibition design / Likovni postav izložbe:
Nikolina Jelavić Mitrović

Technical suport / Tehnička realizacija izložbe:
Jasminka Vujičić
Matija Dronjić
Darijen Paša

Texts by / Autori tekstova:
Lidija Bajuk, PhD
Melanija Belaj, PhD
Joško Belamarić, PhD
Iris Biškupić Bašić, PhD
Marina Blagačić Bergman, PhD
Naila Ceribašić, PhD
Joško Čaleta, PhD
Nerina Eckhel
Mihael Ferić
Dario Marušić
Lidija Nikočević, PhD
Tamara Nikolić Đerić
Maja Nodari, M.A.
Ivana Radovani, prof.
Filip Šrajer
Zorica Vitez, PhD
Tvrtko Zebec, PhD

Exhibition collaborators / Suradnice na izložbi:
Bianka Perčinić-Kavur
Mirela Hrovatin

Photographs by / Fotografije:
Photoarchive of the Ministry of Culture of the Republic
of Croatia / Foto-arhiv Ministarstva kulture RH
Croatian National Tourist Board / Hrvatska turistička
zajednica / Croatian National Tourist Board
KUD Donji Vidovec
Goran Andlar
Ivan Alebić
Milan Babić
Vido Bagur
Ervin Bajuk
Lidija Bajuk
Melanija Belaj
Marina Blagačić Bergman
Paulo Bunčuga
Miljanko Domijan
Fabijan Drnas
Damir Fabijanić
Katica Frančić
Jerko Grubišić
Vladimir Gudac
Berislav Horvatić
Berislav Horvatić
Nevena Kereša
Denis Korunić
Miran Križanić
Koraljka Kuzman Šlogar
Denis Lešić
Branko Orbančić
Mario Periša
Radovan Petković
Ante Poljak
Tomislav Rastić
Stipe Surać
Milan Šabić
Nikola Šiško
Željko Tutnjević
Nikola Vučemilović
Božo Vukičević
Karlo Vuković

Publisher / Izdavač:
Ministry of Culture, Republic of Croatia /
Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

On behalf of the publisher / Za izdavača:
Nina Obuljen Koržinek

Editor / Urednica kataloga:
Iris Biškupić Bašić

Preface / Predgovor:
Nina Obuljen Koržinek

Introduction / Uvod:
Tvrtko Zebec

English translation / Prijevod na engleski:
Kristina Kruhak
Tamara Nikolić Đerić
Dunja Horvat Weitner

Text revision / Lektura:
Anita Celinić
Ivana Kurtović Budja

Graphic design and layout / Grafičko oblikovanje:
Art dizajn d.o.o., Zagreb
Nikola Šiško

Printed by / Tisak:
Printera grupa

Print run / Naklada:
1000 kom

The exhibition has been produced in cooperation with the Ethnographic Museum, Zagreb.

Izložba je realizirana u suradnji s Etnografskim muzejom u Zagrebu.

A CIP catalogue record for this book is available from the National and University Library in Zagreb under ISBN 978-953-312-047-8

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem ISBN 978-953-312-047-8

Printed in Croatia in 2019
Tiskano u Hrvatskoj 2019.

